

K otázce panovnických sídel v západních Čechách v pozdním středověku a raném novověku

Zkrácená verze DP z r. 2003

6. 9. 2012 v Plzni
KAR FF ZČU
Autor: Denisa Brejchová
Vedoucí práce: Mgr. Karel Nováček Ph.D.

1 ÚVOD

Tato práce se zabývá otázkou panovnických sídel v západních Čechách v pozdním středověku a raném novověku.

Správním centrem západních Čech byl ve 12. a 13. století významný přemyslovský hrad Plzeň ležící nad městečkem Starý Plzenec (okr. Plzeň-jih). Po založení nové Plzně na konci 13. století bylo centrum správy přeneseno právě sem a Stará Plzeň tak ztratila svůj význam.

Soubory artefaktů pocházející z archeologických výzkumů na Hůrce však dokládají jednak osídlení a význam přemyslovského hradiště v raném a vrcholném středověku, ale i sídelní aktivity, které na hradišti přetrvávaly i po jeho zániku až do novověku, i když ve zcela jiné podobě. S původním hradištěm již neměly nic společného a je tedy zřejmé, že osídlení vrchu nepokračovalo kontinuálně. Správní funkce se do Staré Plzně částečně vrátila po založení královského hradu Radyně v polovině 14. století. Postupem času však i hrad ztrácel svůj význam.

Záměrem práce je postihnout charakter raně novověkého osídlení Hůrky, získané výsledky interpretovat, zasadit je do historického kontextu v období raného novověku v plzeňské oblasti a pokusit se interpretovat stavbu označovanou jako kampanila. Zároveň by měly přispět k poznání pozdně středověké a raně novověké keramické produkce z této oblasti. K přesnému poznání této problematiky je třeba detailní zpracování souborů a jejich přesná datace. Zpracované soubory jsou však poměrně malé, špatně lokalizované, některé jsou uloženy společně a nelze je tedy dnes již spolehlivě určit. Vypovídací schopnosti nalezených artefaktů vyplývající z těchto skutečností jsou proto omezené, některé zlomky mají dokonce pouze hodnotu sběru. Bylo tedy třeba soubor srovnat s jiným souborem artefaktů z nejbližšího okolí. K tomu posloužil archeologický materiál z královského hradu Radyně u Starého Plzence (okr. Plzeň-jih), jehož nálezové okolnosti jsou nesrovnatelně přesnější. Keramický materiál je tedy možno poměrně spolehlivě datovat a použít ke komparaci se souborem z Hůrky. Tato práce je zaměřena na zpracování a analýzu keramického materiálu z období pozdního a vrcholného středověku z obou lokalit. Prostředkem ke zpracování obou keramických souborů bylo

vytvoření deskripčního kódu, deskripce keramického materiálu prostřednictvím vytvořené databáze a následné vyhodnocení.

2 HRADIŠTĚ STARÁ PLZEŇ

Hůrka byla již na konci 10. století významným centrem západních Čech ležícím na křižovatce cest. Největšího významu pak hradiště dosáhlo v průběhu 10. – 13. století. Starý Plzenec a zejména Hůrka, je jedním z nejbohatších nalezišť mincí v západních Čechách. Dosud bylo zjištěno celkem 24 nálezů, obsahujících celkem 113 mincí, což spolehlivě dokazuje význam Plzně jako někdejšího centra celé oblasti.¹ Otázkou zůstává, kdy a jak přesně došlo k založení města pod hradem. První zmínky o trhu pocházejí z roku 992, kdy ale bylo založeno nové výrobní a tržní středisko se třemi kostely - sv. Jana Křtitele, sv. Václava a sv. Martina není možné určit (Frýda, Hus 1989).

Za počátek úpadku hradiště lze považovat datum 26. června 1266, kdy Přemysl Otakar II daruje patronátní právo nad všemi staroplzeňskými kostely klášteru chotěšovských premonstrátů. Kromě těchto zpráv se však po mnoho let o plzeňském hradišti neví téměř nic. Konec 13. století znamenal pro celé české království dobu velkých hospodářských a politických změn, v rámci kterých došlo i ke snížení významu Staré Plzně jako správního střediska (Turek 1976, 12). Od 13. do 15. století existuje pouze několik záznamů. V 16. století došlo k důležitému právnímu zlomu v postavení městečka, neboť přešlo spolu s hradem do majetku Šternberků (Bělohávek 1976, 38-39). Ve století následujícím přešel hrad i s obcí pod správu Kokořovců, kteří centrum svého panství přenesli do sousedních Štáhlav. V polovině 17. století se Plzenec stal

¹ Nálezy z Hůrky lze rozdělit podle jednotlivých období takto: (Švancar 1976, 79-93) Antické mince - 1 nález Období denárové - 13 nálezů Období brakteátové - 1 nález Období tolarové - 4 nálezů Mince 20.století - 1 nález. Po založení numismatické sbírky Západočeského muzea dr. Josefem Ječným, došlo i na zpracování dokumentace nálezů mincí ze Starého Plzně. (Ječný 1926, 18 n.) Z rozložení nálezů římských mincí v oblasti jihozápadních Čech vyvozuje dvě obchodní cesty, které se podle něj sbíhaly právě na Hůrce. Z Hůrky však nejsou žádné archeologické nálezy doby římské známy. (Ječný 1920, 1921, 1926, 1929) Stručný přehled denárových nálezů pak nově sepsal V. J. Klima, který se tak snažil o nové přehledné a úplné shrnutí nálezů mincí z Hůrky (Klima 1949, 1 n., 1961, 1 n.)

vesnicí (Bělohlávek 1976, 39). Nastal dlouholetý boj za znovuzískání svých privilegií, který byl úspěšný až v první polovině 19. století.

3 HISTORIE VÝZKUMŮ NA HŮRCE

První, kdo projevil zájem o hradiště Stará Plzeň, byl v 80. letech 19. století F. X. Franc, místa Francových sond však dnes již nejsou známa. Prvním archeologickým výzkumem v areálu hradiště byl však až výzkum na konci 19. století vedený řídícím učitelem Josefem Holmanem. Muzeum pokračovalo v bádání i v letech 1906, 1907 a 1909. Vedením odkryvových prací byl pověřen profesor plzeňské reálky Bohuslav Horák. Své závěry publikoval v Památkách archeologických (Horák 1908, 1909). Na občasnou konzultaci dojížděl do Plzně i J. L. Pič.

Plocha hradiště je dělena valem na dvě části: na vlastní hradiště (mezi východním a vnitřním valem) velké 37 arů a na předhradí (mezi vnitřním a západním valem) velké 2 ha 27 a. (Horák 1908, 438-447)

Další fáze výzkumu byla zahájena na popud města Starý Plzenec v roce 1920 a pokračovala ještě v následujícím roce. Vedením byl pověřen asistent kabinetu dějin umění Univerzity Karlovy v Praze Antonín Friedl. Během sezón 1920 a 1921 byly prozkoumány mimo jiné základy kostela sv. Vavřince, parcela č. 1342/10 jihozápadně od tohoto kostela, pole č. k. 1307 v severní části hradiště, čtyřhranná budova u východního valu, rotunda, kostel sv. Kříže, šlechtický dvorec západně od kostela na parcele č. 1324 a také kostel sv. Blažeje západně od města. Další sondy byly vedeny na východ od kostela sv. Vavřince, kde byl zjištěn hřbitov a čtvercová budova s nasucho zděnými základy. Bylo zde nalezeno velké množství reliktní lidského osídlení - raně hradištní keramiky, zlomky gotických kachlů, hřeby, železné nože, podkovy a šipky, lité sklo, čtvercové dlaždice a prejzy. Friedl se domnívá, že se jedná o kampanilu nedalekého kostela z období, kdy se na hradišti již užívaly pálené cihly, neboť jedna byla zazděna v základu (Friedl 1921)². V roce 1976 se však spíše přiklání k závěru, že kampanila byla založena v době, kdy se na hradišti používal jako stavební materiál

² Opis Friedlova referátu předneseného 7.8.1920 se nachází ve složce o Friedlově výzkumu v odd. pravěku Západočeského muzea v Plzni. Doslovný opis byl publikován v Památkách archeologických v roce 1921

pískovec, neboť má zazděné stejné pískovcové kvádry jako kostel sv. Vavřince. Žádnou přesnější dataci však neuvádí (Friedl 1976).³

V roce 1922 byl výzkum z finančních důvodů velmi omezen, v podstatě šlo pouze o zaměření konzervovaných objektů ing. Lhotou a v roce 1927 byl definitivně ukončen. V následujících letech se o údržbu objektů staral pouze Spolek pro záchranu Radyně a Hůrky. V roce 1928 se plzeňská městská rada dohodla na odevzdání nálezů městskému historickému muzeu v Plzni. Jednalo se o téměř 15.000 předmětů, zejména o zlomkovou keramiku.⁴

O zpracování nálezů z Hůrky z let 1920 - 1925 se na pokyn ředitele Archeologického ústavu J. Filipa pokusil v roce 1966 dr. J. Kudrnáč. Od roku 1965 až do současnosti byla památkám věnována minimální péče. V květnu 1972 svolal Archeologický ústav ČSAV komisi, která pověřila revizním výzkumem rotundy sv. Petra dr. Ant. Hejnu. Výzkum proběhl v září téhož roku. Obrat k lepšímu znamenal až rok 1999, kdy o stavebních reliktech kostelů začal usilovat Státní ústav památkové péče v Praze a Městský úřad Starý Plzeňec.

4 HRAD RADYNĚ

Roku 1356 bylo započato s výstavbou královského hradu Kašperku. Písemným dokladem je listina, ve které Karel IV. stavbou hradu pověřuje svého dvorního stavitele Víta Hedvábného. Téměř současně s výstavbou Kašperku započal císař Karel IV. také s výstavbou hradu u Plzně. Kašperk i Radyně jsou stejného typu a objevují se i shodné kamenické detaily, je tedy zřejmé, že byly vybudovány stejnou kamenickou dílnou. Oba hrady měli pravděpodobně také stejnou funkci a to obranu země České. Císař Karel opět nazval hrad svým jménem Karlskrone (Karlova koruna). Tento název se však v českém prostředí neujal a po smrti krále lidé hrad nazývali dál podle vžitého jména vrchu, tedy Radyně (Menclová 1972).

³ Zpráva je uložena v okr. Archivu v Blovicích, opis ve fondu Friedl, ZČM.

⁴ Protokol městské rady v Plzně a Spolku pro záchranu Radyně a Hůrky ze 4. 2. 1928, Archiv Blovice.

První písemná zpráva o hradu pochází z 3. července 1361 z Karlštejna, kdy Karel IV. osvobozuje obyvatele městečka Stará Plzeň od roboty na stavbě hradu a dovoluje jim, aby se z této povinnosti vyplatili platem 28 kop grošů, odváděných hradnímu purkrabímu Zdislavu Chlupovi. Vzhledem k povinnostem obyvatel vůči královskému hradu je pravděpodobné, že nové sídlo mělo převzít funkci hradu Stará Plzeň na protilehlém kopci. Po založení královského města Plzně měl plnit funkci správního a obranného centra královských statků, které tu zbyly (Menclová 1972). Jak dlouho stavba Radyně probíhala, nevíme, jisté ale je, že roku 1362 byla již z velké části hotová, neboť zde sídlí jeden z prvních hradních purkrabí, kteří spravovali hrad po Zdislavu Chlupovi až do konce 15. století. Purkrabí byli za Karla IV. dosazováni na hrady, aby veleli hradní posádce, střežili bezpečnost křižovatkou dálkových obchodních cest spojujících Norimberk a Řezno s Prahou, vykonávali správu majetku krále v okolí, soudní pravomoc nad přímými poddanými panovníka a snad měli i pravomoc popravovat zločince (Novobilský 1998, 7). Roku 1400 zastavil Václav IV. hrad Radyni a městečko „Starý Plzeň“ s příslušenstvím v dluhu 1 000 kop grošů Zachařovi z Litovic jinak ze Svinař. V období hustiských válek patří Radyně stejně jako Plzeň ke katolické straně. V polovině 15. století za vlády Ladislava Pohrobka se hrad dostal jako zástava za dluh 300 kop grošů do rukou Zdeňka ze Šternberka a v roce 1496 za dalších 1 000 kop grošů zastavuje Vladislav Jagellonský hrad Ladislavovi ze Šternberka. Ale tehdy už ztrácel původní význam a poklesl na lovecký hrádek. Za odboje Ladislavova bratra Albrechta na počátku 16. století hrad vyhořel a od roku 1558 se uvádí jako pustý. V polovině 16. století přechází hrad do rukou Jiříka Kokořovce z Kokořova a od té doby trvale náleží k panství štáhlavskému. Dalšími majiteli byli Černínové, později Valdštejnové (Novobilský 1998, 7 - 18, Bělohávek 1985, 290-291). V roce 1886 Radyně podruhé vyhořela a po mnoho let zůstala veřejnosti nepřístupná. Hrad tedy poměrně brzy zanikl. Nijak významně neovlivnily ráz hradu ani restaurační práce hraběte Kristiána z Valdštejna v první polovině 19. století. Někdy kolem roku 1893 navštívil hrad historik českých hradů, profesor August Sedláček a zahrnul ho do svého díla Hrad, zámek a tvrze Království českého. V roce 1920 byl hrad opraven Spolkem pro zachování Radyně a Hůrky v Plzni a detailně zaměřen plzeňským městským stavebním úřadem pod vedením arch. Václava Kleina.

5 HISTORIE VÝZKUMŮ NA RADYNI

V roce 1920 koupila Radyni i s lesy od Valdštejnů staroplzenecká obec a záchrany hradu se ujal Spolek pro záchranu Radyně a Hůrky. Stavebním dozorem byl pověřen Václav Klein. Uvnitř věže byly zjištěny dvě požárové vrstvy - jedna z roku 1886, druhá, pravděpodobně ze 16.století, která obsahovala zbytky kachlů, stolního náčiní, nádob, železných strojů, podkov, nožů, hřebů a dalších předmětů. Vyvážení sutí pokračovalo i v paláci do hloubky 1,8 m až na skálu, kde byla zjištěna dlažba nejspodnější části hradu - jeho sklepů nebo komor na ukládání zásob. Václav Klein vydal v roce 1927 o Radyni publikaci, k níž přiložil geodeticky zaměřený plán hradu a jeho opevnění a také půdorysy jednotlivých pater paláce a věže (Klein 1927). V roce 1972 věnovala hradu pozornost také D. Menclová (Menclová 1972), dále T. Durdík (Durdík 1995) a v roce 1998 vyšla dosud nejpodrobnější práce dvojice M. Novobilský, P. Rožmberský (Novobilský, Rožmberský 1998).

6 ANALÝZA SOUBORU VRCHOLNĚ A POZDĚ STŘEDOVĚKÉ A NOVOVĚKÉ KERAMIKY

Velkým problémem při posuzování pozdně středověkých, ale zejména novověkých souborů je jednak nedostatek literatury, jednak nejednotný deskripční systém. Při popisu archeologického materiálu jsem proto vycházela z deskripčního systému plzeňské středověké keramiky⁵. Novověká keramika v západních Čechách se zatím nestala předmětem podrobnějšího archeologického studia. Časově a místně nejbližším a zároveň jediným publikovaným souborem pozdně středověké keramiky z oblasti užšího Plzeňska je soubor získaný archeologickým výzkumem domu U Górků v Sedláčkově ulici v Plzni (Nováček, Široký 1999). Tento soubor bude v závěrečném hodnocení porovnán se sledovaným souborem.

Další zpracované a publikované soubory pozdně středověké keramiky z oblasti užšího Plzeňska Plzeňska dosud neexistují, proto bylo třeba odkazovat na práce ze vzdálenějších oblastí. Jedinou publikací, zabývající se novověkou keramikou v širším kontextu je kniha Lidové hrnčířství v českých zemích (Scheufler 1971). Novověká

⁵ Sborník ZČM v Plzni 1999- Historie XV.

keramika je také detailně zpracována v publikaci Počátky novověké keramiky ve Strážnici (Pajer 1983), nelze ji však převzít bezvýhradně, zejména proto, že neobsahuje poznatky posledních dvaceti let, ale i proto, že oblast Moravy je od Čech v mnohém odlišná. Mezi další publikované soubory novověké keramiky patří archeologický výzkum parkánu u kasáren v Písku (Dohnal, Frohlich 2000) a archeologický výzkum městské parcely v Sedlčanech na Příbramsku (Dohnal, Koucký 2000). Oba uvedené soubory jsou místně i obsahem blízké souboru z Radyně a Staré Plzně.

Zpracovány byly nálezy z výzkumu B. Horáka z let 1906-1907 a A. Friedla z let 1920-1925 z okolí kostela sv. Vavřince a z takzvané kampanily. Budova se nachází na vnitřním úpatí východního valu v prostoru mezi kostely sv. Vavřince a sv. Kříže. V roce 1907, kdy objekt našel B. Horák, byla již zachována pouze vnitřní část zdi, jejíž šířka se pohybovala mezi 1 - 1,2 m, vnější část zdi byla vytrhána (Horák 1907). Horák uvádí, že 40 cm od severní stěny směrem k valu byly nalezeny zbytky jiného zdiva (1,75 m dlouhé a 0,75-1,15 m široké), je tedy pravděpodobné, že budova pokračovala dále k valu (Horák 1907). (Viz. přílohy, obr. 3). Také Friedl uvádí řadu částečně dochovaných základových zdí vedených různými směry. Materiál použitý na stavbu zdiva byl křemenec spojený hlínou (Horák 1909). Friedl však popisuje základy budovy jako zděné na sucho (Friedl 1921). Shodně je popisují jako pravidelné, téměř čtvercové, přičemž východní stěna směřuje přesně od severu k jihu. V jihozápadním rohu zdiva bylo nalezeno kamenné čtvercové ohniště s červenou propálenou vrstvou s množstvím střepů a kostí, pod níž byla další vrstva uhelná (Horák 1907, Friedl 1921). Rovnoběžně s východním valem byly vedeny další dvě sondy. V sondě bližší k valu byla nalezena další spálená vrstva v délce (měřeno od základů) 5,3 m. V druhé sondě byla nalezena pravděpodobně destrukce kamenného zdiva patrná severním směrem v délce 12,4 m (Horák 1907). V základech budovy a v přilehlé severní části byly nalezeny úlomky gotických nepolévaných kachlů (Viz. přílohy, obr. 3), zlomky litého okenního skla i šestihránného kulatého skla, čtvercové cihlové dlaždice a prejzy, keramických střepů, zlomky kostěných i železných nástrojů, trámové hřeby, podkovy, šipky, přesleny, kamenné nástroje a kladívka (Friedl 1921, Horák 1907).

Bohužel většina zpracovaného materiálu je lokalizována pouze na hradiště na Hůrce, což výrazně negativně ovlivňuje vypovídací schopnost tohoto nálezového

souboru. Keramický soubor z Radyně pochází z období stavebních úprav v roce 1920 a z celkové rekonstrukce hradu v roce 1926. Do zpracovaného souboru byl zahrnut také materiál ze sběrů z let 1974, 1986 a 1988.

Keramický soubor získaný archeologickým průzkumem z hradiště Stará Plzeň na vrchu Hůrka u Starého Plzence a z hradu Radyně u Starého Plzence obsahuje 1476 jedinců. Nejčetněji zastoupenou keramickou skupinou je stolní a kuchyňská keramika. Jedná se o 1192 zlomků. Do skupiny kamnářské keramiky patří 284 fragmentů. Jedná se o nádobkové a komorové kachle. Posuzovaný keramický materiál je rozdělen dle lokalit do dvou souborů (soubor 1-Hůrka a soubor 2-Radyně).

Při rozčlenění souboru keramických zlomků na jednotlivé keramické třídy byl kladen důraz především na makroskopicky definovatelné vlastnosti hrnčířské hmoty, na technologii zpracování keramického materiálu a na kvalitu výpalu. Méně významným kritériem byla barva střepu.

7 INTERPRETACE

Z uvedených výsledků vyplývá, že ze souborů keramických artefaktů nalezených na Hůrce nápadně vybočuje glazovaná keramika. Všechny zlomky této třídy pocházejí z prostoru takzvané kampanily, rovněž tak naprostá většina kachlů. Otázkou zůstává, čím kampanila byla ve skutečnosti. Jednalo se o kamennou na sucho zděnou stavbu, kterou jako první odkryl při archeologickém výzkumu na počátku 20. století B. Horák. Z plánů, které zakreslil a publikoval je patrné, že objekt neodkryl celý. Větší část se podařilo odkrýt až o několik let později A. Friedlovi, ale ani on nezachytil budovu v celém jejím předpokládaném rozsahu. Oba označují objekt jako čtvercový, který však pokračoval západním směrem, jak je patrné z plánu archeologických výkopů zhotoveném geometrem Rysem 13. září 1920. Z obou nákresů však vyplývá důležitý fakt, že čtvercový základ budovy, snad věže, se nachází na úpatí valu, nikoliv na jeho vrcholu a je tedy možné vyloučit jeho obrannou funkci. Stejně pochybné je označení této budovy jako zvonice. Zprávy o zvonu, který sám zvonil před vpádem cizích vojsk do země, dokládají, že zvon byl umístěn přímo na střeše kostela sv. Vavřince (Kodera 2002, 10-

11). Je tedy nepravděpodobné, že by v blízkosti byla postavena ještě jedna zvonice. V objektu bylo navíc nelezeno čtvercové ohniště, které poukazuje spíše na obytnou funkci tohoto prostoru. Navíc není zřejmé, zda se ve skutečnosti nejedná o zbytek kachlových kamen, která se v objektu prokazatelně nacházela. Řešení je tedy třeba hledat spíše ve stavbě profánního charakteru s úzkou vazbou na kostel sv. Vavřince. Již na počátku 18. století se objevují zprávy o jakési klášterní stavbě stojící v blízkosti kostelů sv. Vavřince a sv. Kříže. První ohlas této tradice se objevuje v popisu Čech z roku 1712 vydaném cisterciákem Mauritiem Vogtem (Kodera 2002, 11). Druhá zpráva pochází z knihy Krátká kronika Staré Plzně od benediktinského mnicha Bonaventury Pitera (Šváb 1988, 25). Hradišti na Hůrce věnuje velkou pozornost - popisuje zbytky starých a významných staveb církevního charakteru. Jeho popis však zpochybňuje skutečnost, že tato místa nikdy nenavštívil. Tradice kláštera na hradišti však přetrvává i nadále, jak vyplývá ze zprávy faráře Laštovičky z 80. let 18. století (Kodera 2002, 11), kde zmiňuje možnost existence premonstrátského kláštera. Z písemných pramenů tradice kláštera mizí ve 30. letech 19. století, v ústní tradici se však objevuje až do konce 19. století. Tento předpoklad je však také nepřijatelný. Kláštery, nejen premonstrátské, byly vždy komplexem budov, jehož základem byl chrám, dále budovy konventu, v některých případech komplex zahrnoval i hospodářský dvůr patřící klášteru (Vlček, Sommer, Foltýn 1997, 49 - 99). Také umístění kláštera na ostrožně bez zdroje vody by bylo přinejmenším neobvyklé. Pokud by zde klášter i přesto existoval, zprávy o něm by se s jistotou dochovaly v písemných pramenech. Tuto domněnku lze tedy zavrhnout. O něco pravděpodobnější se zdá předpoklad, že se jednalo o proboštví. Ve zprávě faráře Laštovičky se objevuje zmínka o jakémsi chotěšovském proboštu, který „se čte na jednom nápisu (písní) probošt staroplzeňský.“ (Kodera 2002, 11). Probošt býval buď představený samostatného řádového domu nebo představený špitálu nebo významného kostela. Ani jedna z podmínek zde nebyla splněna. Proboštem byl také hodnostář podřízený přímo opatu (Vlček, Sommer, Foltýn 1997, 723). Je pravděpodobné, že i k proboštví by se vázaly další písemné prameny. (Srov. např. Kublov - Velíz, Kozojedy, Kouřim apod.), (Vlček, Sommer, Foltýn 1997, 169-709) Nejpravděpodobněji se tedy jeví domněnka, že se jedná o faru kostela, který zanikl až v 19. století, byť je od poloviny 18. století uváděn jako kaple bez lidí. Kachle nalezené v tomto objektu nesou v některých případech stejnou ikonografii jako kachle nalezené na hradě Radyni, ovšem technologie zpracování je poněkud odlišná. K jednoznačnému závěru však chybí

dostatek materiálu. Jisté je, že kamna z kachlů zdobená renesančními motivy vznikla až v 17. století, stejně jako glazované keramické nádoby nalezené v tomto objektu. Prostor budovy (fary?) tady vykazuje stopy sídelní aktivity ještě minimálně v počátcích 17. století. K definitivnímu zrušení kostela sv. Vavřince došlo pravděpodobně mezi léty 1785 a 1787 a roku 1818 jej strhla vichřice (Kodera 2002, 12-13). Kdy přesně zanikl objekt u kostela není známo, ale není vyloučeno, že zmíněná budova zanikla násilně v období třicetileté války. Tomu nasvědčuje nalezená požárová vrstva.

Práce si kladla za cíl přinést nové poznatky o významném přemyslovském hradu Stará Plzeň, jehož funkce zanikla ve 13. století, ale jehož život pokračoval dál až do období raného novověku. Předložené předpoklady by mohly doplnit celkový historický rámec této lokality.

8 RESUMÉ

Analysis of part of the Early Modern finds from the archeological investigation of the castle site Stará Plzeň and the Radyně castle (Plzeň -jih district)

Analyses of selected finds from archeological excavations undertaken on the castle site Stará Plzeň and in the Radyně castle in the beginning of the 20th century includes Early modern assemblages. The earthenware finds were analysed in the perspective of technological, morphological and iconographic view based on comparison of an archeological and ethnological information. The two assemblages contains finds dated to the 14th - 16th centuries, but also finds from the 17th century. The more important period for this analysis the second one. The assemblage contains collection of potters' wares including reduction-fired goods with a dark grey surface decorated by polishing-in and rouletting and painted, oxidation-fired ceramics and coloured glazes. An important part of this collection present gothic and renaissance stove tiles. The analysis contributes to the knowledge of Early Modern settlement of the castle site Hůrka.

Prameny nevydané

Státní okresní archiv Plzeň - jih v Blovicích (SoKa Plzeň - jih Blovice) Archiv města Starý Plzenec - i. č. 386 - kart. 6 (korespondence, rozpočty a opisy zpráv o výzkumech na Hůrce)

Západočeské muzeum v Plzni, odd. pravěku (ZČM Plzeň) Výzkumy A. Friedla ve Starém Plzenci (1 kartón, bez evid. č., korespondence, opisy zpráv, skicy a přepsaný terénní deník A. Friedla, soupisy nálezů z výzkumu)

Státní památkový ústav v Plzni, archiv - korespondence k NKP Hůrka ve Starém Plzenci

Prameny vydané

Hrdina, K. : První pokračovatelé Kosmovi. Praha 1950.

Šváb, M. 1988: Bonaventura Piter, Krátká kronika Staré Plzně. Příloha

Minulostí Západočeského kraje 24. Plzeň

LITERATURA:

- Bělohlávek, M. 1965: Hrad Plzeň. In: M. Bělohlávek a kol., Dějiny města Plzně. Plzeň
- Bělohlávek, M. 1976: Úpadek a doba ponížení 1266 - 1846, sborník Tisíc let Starého Plzeň, dnešní Staré Plzně, 29- 53. Plzeň. Bělohlávek, M. a kol. 1985: Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku IV. Praha.
- Beneš, A. - Richter, M. 1976: Příspěvek k dějinám osídlení Starého Plzeň ve 13. století, Sborník ZČM v Plzni - Historie I, 67-76. Plzeň. Beran, J. 1947: Staroplzeňské kostely. Po stopách zaniklých kostelů ve Staré Plzni, nynějším Starém Plzenci. Praha.
- Dohnal, M. - Fröhlich, J. 2000: Výzkum parkánu u kasáren v Písku, AH v jižních Čechách 13.
- Dohnal, M. - Koucký, K. 2000: Analýza části novověkých nálezů z archeologického výzkumu městské parcely v Sedlčanech (okr. Příbram), Archeologie ve středních Čechách 4, 359 - 379.
- Doubová, M. 1976: Archeologické výzkumy a nálezy na území Starého Plzeň, o. Plzeň - jih, Tisíc let Staré Plzně - Sborník Západočeského muzea v Plzni - Historie, 19-28. Plzeň. Durdík, T. 1995: Encyklopedie českých hradů. Praha.
- Friedl, A. 1921: Archeologické bádání na Hůrce u Plzeň a u klášterního kostela v Plasech, Památky archeologické 32, 262-268.
- Friedl, A. 1921: O krajském hradu Plzni, Český západ č. 31 z 28. července 1921,5.
- Friedl, A. bez data: Zpráva o postupu archeologických výzkumů a restauračních prací za druhou sezónu 1921 na Hůrce v Plzenci a za městem u sv. Blažeje, rkp. Uložen v ZČM Plzeň a v SOKA Blovice.
- Friedl, A. 1923: Zpráva o postupu a výsledku archeologických výzkumů a restauračních prací na Hůrce v Plzenci roku 1922, Památky archeologické 33, 371.
- Friedl, A. 1925: Zprávy o archeologických výzkumech v Plzenci na Hůrce v létě 1925, Památky archeologické 34, 581.
- Friedl, A. 1976: Tisíc let Staré Plzně promlouvá k dnešku. Sborník Západočeského muzea v Plzni, Historie I, 29-48. Plzeň.
- Fryda, F. - Hus, M. 1989: Archeologický výzkum ve Staré Plzenci, AH 14, 219-232.
- Hazlbauer, Z. 1998: Krása středověkých kamen. Praha.
- Hejdová, D. - Nechvátal, B. 1970: Raně středověké dlaždice v Čechách,

- Památky archeologické 56, 100-183, 399-471.
- Hejna, A. 1976: Výzkum na hradišti Stará Plzeň v roce 1972. Sborník Západočeského muzea v Plzni- Historie 1, 49-59. Plzeň. Horák, B. 1908: Hradiště Plzeňské, Památky archeologické 22, 437-448. Horák, B. 1909: Hradiště Plzeňské, Památky archeologické 23, 161 - 166. Horák, B. 1909: Zprávy - Plzenec, Sborník městského historického muzea v Plzni I, 122-126.
- Horák, B. 1914: K topografii Staré Plzně ve XIII. století, Sborník městského historického muzea v Plzni 3, 15-32.
- Ječný, J. 1920: Plzeňská mincovna, zvi. Otisk z čas. Plzeňsko, 6 n.
- Ječný, J. 1921: Soupis a rozbor nálezů mincí v jihozápadních Čechách po stránce numismatické. Plzeň.
- Ječný, J. 1926: Antické mince na českém jihozápadě. NČČsl II. 1926, str. 18 n.
- Ječný, J. 1929: Vývoj českého mincovnictví, 13. Plzeň.
- Klein, V. 1924: O pracech na Radyni, Nová Doba z 3. 5. 1924. Plzeň.
- Klíma, V. J. 1949: Nález denáru Boleslava I. ve Starém Plzenci, NL, str. 1 n.
- Klíma, V. J. 1961: Razil v Plzni již Václav [?], NL 1949, str.1 n.
- Kodera, P. 2002: Kostel sv. Vavřince a sv. Kříže ve Starém Plzenci, rkp. Archivní rešerše uložen v ZIP o. p. s. Plzeň.
- Kodera, P.- Nováček, K.- Široký, R. 2002: Starý Plzenec - kostely sv. Vavřince a sv. Kříže na Hůrce. V tisku.
- Mencl, V. 1961: Plzeň. Sedm kapitol z její výtvarné minulosti. Plzeň. Menclová, D. 1972: České hrady II. 2. doplněné vydání. Praha. Mergl, M. - Vohradský, O. 2000: Vycházky za geologickými zajímavostmi Plzně a okolí. Plzeň.
- Mergl, M. 1994: Geologická exkurze v okolí Plzně. Plzeň. Merhautová, A. 1971: Raně středověká architektura v Čechách, 321. Merhautová, A., Třeštík, D. 1984: Románské umění v Čechách a na Moravě. Praha.
- Nechvátal, B. 1977: Raně středověká dlažba v rotundě sv. Petra ve Starém Plzenci, Památky a příroda 9, 546 - 550.
- Neuháuslová, Z. a kol. 2001: Mapa přirozené vegetace ČR. Praha. Nováček, K. - Široký, R. 1999: Středověký dům v Plzni. Archeologický výzkum parcely v Sedláčkově ulici 1 (čp. 187), Sborník Západočeského muzea v Plzni- Historie 15. Plzeň, 5 - 66.

Novobilský, M. - Rožmberský, P. 1998: Královský hrad Radyně. Plzeň. Pajer, J. 1983: Počátky novověké keramiky ve Strážnici. Strážnice. Pelant, J. 1984: Města a městečka západočeského kraje. Plzeň. Sedláček, A. 1905: Hrady, zámky a tvrze Království českého díl 9 a 13. Praha.

Scheufler, V. 1972: Lidové hrnčířství v českých zemích. Praha. Smetánka, Z. 1968: Technologie výroby českých kachlů od počátku 14. do počátku 16. století, Památky archeologické 59, 543 - 578. Praha. Smetánka, Z. 1969: K morfologii českých středověkých kachlů, Památky archeologické 60, 228 - 265. Praha.

Strnad, J. 1894: O založení královského města Plzně, zvi. otisk v publikaci Městského historického muzea v Plzni.

Široký, R. 1999-2002: Nálezové zprávy z výzkumů ve Starém Plzenci. Uloženo v ZIP o. p. s. Plzeň.

Švancar, V. 1976: Nálezy mincí ve Starém Plzenci, sborník Tisíc let Staré Plzně, 79 - 87. Plzeň.

Turek, R. 1976: Tisíc let Staré Plzně promlouvá k dnešku, Sborník Západočeského muzea v Plzni - Historie I., 12. Plzeň. Turek, R. 1976: Staroplzenecko v časném středověku, Tisíc let Starého Plzně, dnešní Staré Plzně, 24 - 28. Plzeň.

Tylš, V. 1973: Vyjádření k základovým poměrům na stanovišti mateřské školy ve Starém Plzenci. Plzeň.

Vlček, P.-Sommer, P.-Foltýn, D. 1997: Encyklopedie českých klášterů. Praha.

Zápotocký, M. 1979 : Středověká keramika severočeského Polabí. Morfologie a relativní chronologie, Památky archeologické 69, 171 - 238. Praha.

